

Türkiye’de 1980-1985 Dönemi Bölgelerin İl Merkezi, İlçe Merkezi İle Bucak Ve Köyler Bakımından Daimi İkametgaha Göre İç Göçler

Salih ÇELEBİOĞLU*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de son yıllarda ve özellikle 1985 sonrası âdeta “şiddetlenen” iç göç olayında şimdilik son “doğal dönem” olarak görebileceğimiz D.İ.E.’nin 1980-1985 dönemindeki “Daimî İkametgâha Göre İç Göçler” yayınının içerdiği bazı bilgileri göz önüne sermektir. Çalışmada Türkiye beş bölgeye ayrılmış ve bu ayrışimla eşzamanlı olarak her bir bölge kendi içinde il merkezi, ilçe merkezi ile bucak ve köyler biçiminde yerleşim merkezlerine göre ele alınmıştır. Ele alınan bölge-yerleşim merkezi türü durumları arasındaki göçler, geliş ve varış yerleri bakımından karşılaştırmalı olarak incelenmiş, ayrıca çok bölgeli demografinin kullandığı Markov zinciri kavramından yararlanılarak uzun dönemde ülke nüfusunun durumlara göre dağılımı tahmin edilmiştir. Bunlara ek olarak daha sonraki çalışmalarda kullanılabileceği düşünüülerek, durumlar arası geçişlere ilişkin sayılar, net göçler, bölge içine ve bölge dışına olan göçlere de yer verilmiştir. Bunun yanında kentleşme olgusu göz önüne alınarak, Türkiye nüfusunun yerleşim merkezi türleri arasındaki iç göçüne de değinilmiştir.

I. GİRİŞ

Göç, nüfusu etkileyen üç temel hayati olaydan biridir. Özellikle iletişimin baş döndürücü bir hızla arttığı günümüzde ülkeler içi boyuttan ülkeler arası boyuta da taşınmış olan göç, sonucu olan kentleşmenin neden olduğu sorunlar yüzünden gelişmekte olan ülkelerin, her geçen yıl artan sığınmalar yüzünden de gelişmiş ülkelerin öncelikli problemlerinden biri haline gelmektedir. Ancak, göç olayına yalnızca bir problem olarak bakmak doğru değildir. Nitekim bu olayı, özellikle ülke içi göç veya kısaca iç göç olayında yönetimde ve yönlendirmede yerinde kararlar alındığında nüfus hedeflerine ulaşmada bir araç olarak görenler de vardır (Price, 1973).

Ülkemizde de İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra kentlere göç biçiminde ortaya çıkan iç göç olayı, bugün önemini hâlâ korumaktadır. Ancak iç göç olayı son yıllarda gündeme geldiği ilk yıllardakinin tersine cinsiyet bakımından seçiciliğini âdeta yitirmiştir.

Özet girişte de belirtildiği gibi bu çalışmanın amacı, daha önce çeşitli varsayımlarla ele alınan Türkiye erkek nüfusunun iç göçü yerine (Çelebioğlu, 1988; 1991; 1997), (Çelebioğlu ve Bal, 1995), son yıllarda ve özellikle 1985 sonrası âdeta “şiddetlenen” iç göç olayında şimdilik son “doğal dönem” olarak görebileceğimiz D.İ.E.’nin 1980-1985 dönemindeki “Daimî İkametgâha Göre İç Göçler” yayınının içerdiği bazı bilgileri göz önüne sermektir.

Çalışmanın ikinci kesiminde iç göç olayı Markov zincirleri ile incelenmiş ve ayrıca her bir duruma girişte ve her bir durumdan gidişte en çok ve en az tercih edilen durumlara yer verilmiştir.

*Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak., İstatistik Böl.

Üçüncü kesimde ülke genelinde durum türleri arasındaki göçler ele alınmış ve koşullar değişmediğinde bu göç örgüsüyle elde edilecek uzun dönemli davranışlara ilişkin bazı istatistiklere özet olarak değinilmiştir. Son kesimde, önceki kesimlerde elde edilen sonuçlar net göç bakımından ülke temelinde bölgeler arasında karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

II. BÖLGELERİN İL MERKEZİ, İLÇE MERKEZİ İLE BUCAK VE KÖYLER BAKIMINDAN DAİMİ İKAMETGAHA GÖRE İÇ GÖÇLERİ

Bu kesimde, ülkemizdeki bölgeler arasındaki daimî ikâmetgâha göre iç göçler, çok bölgeli demografide kullanılan inceleme araçlarından biri olan Markov zincirleriyle, yerleşim birimleri il merkezi, ilçe merkezi ile bucak ve köyler bakımından ele alınmıştır. Çok bölgeli demografide Markov zincirleri, göç olayında bölgeler arasındaki bağımlılık etkilerini dinamik bir biçimde modellemede kullanılmaktadır (Plane ve Rogerson, 1986). Çalışmada bölgeler sırasıyla aşağıdaki illeri içermektedir:

1. **Bölge-Orta Anadolu Bölgesi** : Afyon , Ankara, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Kayseri, Kırşehir, Konya, Nevşehir, Niğde, Sivas, Tokat, Yozgat.
2. **Bölge-Karadeniz Bölgesi** : Amasya, Artvin, Bolu, Giresun, Gümüşhane, Kastamonu, Ordu, Rize, Samsun, Sinop, Trabzon, Zonguldak.
3. **Bölge-Marmara-Ege Bölgesi** : Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bursa, Çanakkale, Edirne, İstanbul, İzmir, Kırklareli, Kocaeli, Kütahya, Manisa, Sakarya, Tekirdağ, Uşak.
4. **Bölge-Akdeniz Bölgesi** : Adana, Antalya, Burdur, Denizli, Gaziantep, Hatay, Isparta, İçel, Kahramanmaraş, Muğla.
5. **Bölge-Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi** : Adıyaman, Ağrı, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elâzığ, Erzincan, Erzurum, Hakkâri, Kars, Malatya, Mardin, Muş, Siirt, Tunceli, Şanlıurfa, Van.

Bu çalışmada Markov zincirinin durumları, bölge sırasındaki bölgelerin il merkezleri, ilçe merkezleri ile bucak ve köylerinden oluşmaktadır. Markov zincirinin durumlarını göstermede elde edilen sonuçları daha kolay yorumlamak için aşağıdaki kısaltmalardan yararlanılacaktır :

OA : Orta Anadolu Bölgesi,
KD : Karadeniz Bölgesi,
ME : Marmara-Ege Bölgesi,
AD : Akdeniz Bölgesi,
DG : Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi.

İM : İl Merkezleri,
İÇ : İlçe Merkezleri,
BK : Bucak ve Köyler.

Dolayısıyla bu kısaltmalara göre ME İÇ, Marmara-Ege Bölgesi'nin ilçe merkezlerini, DG BK, Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bucak ve köylerini gösterecektir.

1985 Türkiye Genel Nüfus Sayımı'ndan derlenen Daimî İkâmetgâha Göre İç Göçler kaynağından elde edilen durumlar arası geçiş sayıları sonraki sayfada yer alan matriste verilmiştir. Bu geçiş sayılarına 1980 daimî ikâmetgâhı il merkezi, ilçe merkezi ile bucak ve köyler biçiminde kesin olarak bilinmeyen nüfuslar dahil edilmemiştir. Bir sonraki sayfada da durumlar arası geçiş sayıları matrisinden hesaplanan geçiş olasılıkları matrisi verilmiştir.

Geçiş sayıları matrisinden bulunan durumlara geçiş sayıları ve yüzdeleri sırasıyla şöyledir:

Türkiye’de 1980-1985 Dönemi Bölgelerin İl Merkezi, İlçe Merkezi İle Bucak Ve Köyler Bakımından Daimi İkametgaha Göre İç Göçler

Durum : OA İM OA İÇ OA BK KD İM KD İÇ KD BK ME İM ME İÇ
Geçiş Sayısı : 369365 174895 136960 90153 112553 114623 901137 350200
Geçiş Yüzdesi : 11,0 5,2 4,1 2,7 3,3 3,4 26,8 10,4

Durum : ME BK AD İM AD İÇ AD BK DG İM DG İÇ DG BK
Geçiş Sayısı : 218689 233265 150565 120908 158525 126942 107206
Geçiş Yüzdesi : 6,5 6,9 4,5 3,6 4,7 3,8 3,2

Geçiş sayılarından ve dolayısıyla yüzdelerinden de görüldüğü gibi, 1980-1985 döneminde daimî ikâmetgâh olarak en çok ilgi çeken beş merkez sırasıyla, Marmara-Ege Bölgesi’nin il merkezleri, Orta Anadolu Bölgesi’nin il merkezleri, Marmara-Ege Bölgesi’nin ilçe merkezleri, Akdeniz Bölgesi’nin il merkezleri ve Marmara-Ege Bölgesi’nin bucak ve köyleri olmuştur. En az göç ise, Karadeniz Bölgesi’nin il merkezlerine olmuştur.

3.179.819	40.883	33.831	12.628	8.148	6.146	85.003	27.217	9.606	31.160	9.174	5.308	25.330	7.528	5.004
62.999	1.588.230	27.784	2.904	9.142	3.273	68.148	22.817	5.244	8.580	10.899	3.501	4.492	6.679	2.667
79.444	54.303	4.300.914	1.157	2.809	7.142	40.179	8.390	13.426	5.876	2.838	9.936	1.379	1.671	8.144
18.095	3.124	1.894	725.931	13.796	17.323	47.706	6.588	3.429	5.358	1.992	1.054	6.553	1.609	1.301
18.096	9.185	2.889	16.922	996.187	21.718	79.587	16.478	5.746	2.239	3.174	1.371	2.677	3.345	1.615
6.097	2.802	7.320	23.344	35.606	3.926.984	57.522	9.009	21.421	993	893	3.452	1.320	1.039	5.168
51.791	13.557	14.314	14.753	12.864	16.128	6.188.982	110.894	51.766	29.333	10.306	7.027	29.028	11.046	10.972
32.885	14.997	7.597	4.530	14.341	13.265	113.795	2.166.191	50.653	8.721	10.742	5.015	7.257	10.971	6.826
4.236	1.566	11.056	823	1.534	12.892	165.894	76.238	4.143.776	1.606	1.484	8.471	1.235	1.703	9.196
20.724	4.336	3.728	3.358	1.816	1.575	33.593	8.004	3.482	1.901.002	20.863	21.232	13.311	5.019	4.821
13.620	8.591	2.786	1.136	2.920	1.374	24.801	11.082	2.998	36.493	1.309.274	24.815	3.965	8.031	3.068
2.766	1.468	6.553	346	546	2.403	7.023	3.124	7.881	38.715	45.370	3.440.860	1.464	2.341	8.321
29.807	5.279	3.065	5.910	3.047	2.625	70.519	16.146	7.820	32.940	6.783	3.741	1.381.173	27.691	17.968
21.661	12.382	3.286	1.522	4.711	2.392	62.202	22.426	8.703	15.616	16.947	4.845	28.669	1.225.240	22.135
7.144	2.422	10.857	820	1.273	6.367	45.165	11.787	26.514	15.635	9.100	21.140	31.845	38.269	4.230.344

Geçiş Sayıları Matrisi.

Türkiye’de 1980-1985 Dönemi Bölgelerin İl Merkezi, İlçe Merkezi İle Bucak Ve Köyler Bakımından Daimi İkametgaha Göre İç Göçler

0,91196	0,01172	0,00970	0,00362	0,00234	0,00176	0,02438	0,00781	0,00276	0,00894	0,00263	0,00152	0,00727	0,00216	0,00143
0,03448	0,86914	0,01520	0,00159	0,00500	0,00179	0,03729	0,01249	0,00287	0,00470	0,00596	0,00192	0,00246	0,00365	0,00146
0,01751	0,01197	0,94784	0,00026	0,00062	0,00157	0,00885	0,00185	0,00296	0,00129	0,00063	0,00219	0,00030	0,00037	0,00179
0,02115	0,00365	0,00221	0,84829	0,01612	0,02024	0,05575	0,00770	0,00401	0,00626	0,00233	0,00123	0,00766	0,00188	0,00152
0,01532	0,00778	0,00245	0,01432	0,84335	0,01838	0,06738	0,01395	0,00486	0,00189	0,00269	0,00116	0,00227	0,00283	0,00137
0,00149	0,00068	0,00178	0,00569	0,00868	0,95711	0,01402	0,00220	0,00522	0,00024	0,00022	0,00084	0,00032	0,00025	0,00126
0,00788	0,00206	0,00218	0,00224	0,00196	0,00245	0,94161	0,01687	0,00788	0,00446	0,00157	0,00107	0,00442	0,00168	0,00167
0,00133	0,00608	0,00308	0,00183	0,00581	0,00537	0,04611	0,87779	0,02053	0,00353	0,00435	0,00203	0,00294	0,00445	0,00277
0,00095	0,00035	0,00249	0,00019	0,00035	0,00290	0,03735	0,01717	0,93292	0,00036	0,00033	0,00191	0,00028	0,00038	0,00207
0,01013	0,00212	0,00182	0,00164	0,00089	0,00077	0,01641	0,00391	0,00170	0,92874	0,01019	0,01037	0,00650	0,00245	0,00236
0,00936	0,00590	0,00192	0,00078	0,00201	0,00094	0,01705	0,00762	0,00206	0,02508	0,89987	0,01706	0,00273	0,00552	0,00211
0,00077	0,00041	0,00184	0,00010	0,00015	0,00067	0,00197	0,00087	0,00221	0,01085	0,01271	0,96405	0,00041	0,00066	0,00233
0,01846	0,00327	0,00190	0,00366	0,00189	0,00163	0,04368	0,01000	0,00484	0,02040	0,00420	0,00232	0,85547	0,01715	0,01113
0,01491	0,00852	0,00226	0,00105	0,00324	0,00165	0,04282	0,01544	0,00599	0,01075	0,01167	0,00333	0,01973	0,84340	0,01524
0,00160	0,00054	0,00244	0,00018	0,00029	0,00143	0,01013	0,00264	0,00595	0,00351	0,00204	0,00474	0,00714	0,00858	0,94879

Geçiş Olasılıkları Matrisi.

Şimdi her bir durumu kendisine en çok nüfus gönderen ilk beş merkez ile en az nüfus gönderen merkez bakımından dışarıdan alınan nüfus ve yüzdeleriyle birlikte inceleyelim.

Tablo 1. Orta Anadolu Bölgesi İl Merkezlerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelenin Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi*
1	OA BK	79.444	21,5
2	OA İÇ	62.999	17,1
3	ME İM	51.791	14,0
4	ME İÇ	32.885	8,9
5	DG İM	29.807	8,1
En Az	AD BK	2.766	0,8

* Dışarıdan bu merkeze olan göçler içindeki yüzde.

Tablo 2. Orta Anadolu Bölgesi İlçe Merkezlerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelenin Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	OA BK	54.303	31,1
2	OA İM	40.883	23,4
3	ME İÇ	14.997	8,6
4	ME İM	13.557	7,8
5	DG İÇ	12.382	7,1
En Az	ADBK	1.468	0,8

Tablo 3. Orta Anadolu Bölgesi Bucak ve Köylerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelenin Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	OA İM	33.873	24,7
2	OA İÇ	27.784	20,2
3	ME İM	14.314	10,5
4	ME BK	11.056	8,1
5	DG BK	10.857	7,9
En Az	KD İM	1.894	1,4

Tablo 4. Karadeniz Bölgesi İl Merkezlerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelenin Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	KD BK	23.344	25,9
2	KD İÇ	16.922	18,8
3	ME İM	14.753	16,4
4	OA İM	12.628	14,0
5	DG İM	5.910	6,6
En Az	AD BK	346	0,4

Tablo 5. Karadeniz Bölgesi İlçe Merkezlerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelinen Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	OA BK	35.606	31,6
2	OA İÇ	14.341	12,7
3	ME İM	13.796	12,3
4	ME İÇ	12.864	11,4
5	DG İM	9.142	8,1
En Az	AD BK	546	0,5

Tablo 6. Karadeniz Bölgesi Bucak ve Köylerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelinen Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	KD İÇ	21.718	19,0
2	KD İM	17.323	15,1
3	ME İM	16.128	14,1
4	ME İÇ	13.265	11,6
5	ME BK	12.892	11,3
En Az	AD İÇ	1.374	1,2

Tablo 7. Marmara-Ege Bölgesi İl Merkezlerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelinen Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	ME BK	165.894	18,4
2	ME İÇ	113.795	12,6
3	OA İM	85.003	9,4
4	KD İÇ	79.587	8,8
5	DG İM	70.519	7,8
En Az	AD BK	7.023	0,8

Tablo 8. Marmara-Ege Bölgesi İlçe Merkezlerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelinen Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	ME İM	110.894	31,7
2	ME BK	76.238	21,8
3	OA İM	27.217	7,8
4	OA İÇ	22.817	6,5
5	DG İÇ	22.426	6,4
En Az	AD BK	3.124	0,9

Tablo 9. Marmara-Ege Bölgesi Bucak ve Köylerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelinen Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	ME İM	51.766	23,7
2	ME İÇ	50.653	23,2
3	DG BK	26.514	12,1
4	KD BK	21.421	9,8
5	OA BK	13.426	6,1
En Az	AD İÇ	2.998	1,4

Tablo 10. Akdeniz Bölgesi İl Merkezlerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelinen Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	AD BK	38.715	16,6
2	AD İÇ	36.493	15,6
3	DG İM	32.940	14,1
4	OA İM	31.160	13,4
5	ME İM	29.333	12,6
En Az	KD BK	993	0,5

Tablo 11. Akdeniz Bölgesi İlçe Merkezlerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelinen Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	AD BK	45.370	30,1
2	AD İM	20.863	13,9
3	DG İÇ	16.947	11,3
4	OA İÇ	10.899	7,2
5	ME İÇ	10.742	7,1
En Az	KD BK	893	0,6

Tablo 12. Akdeniz Bölgesi Bucak ve Köylerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelinen Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	AD İÇ	24.815	20,5
2	AD İM	21.232	17,6
3	DG BK	21.140	17,5
4	OA BK	9.936	8,2
5	ME BK	8.471	7,0
En Az	KD İM	1.054	0,9

Tablo 13. Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi İl Merkezlerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelinen Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	DG BK	31.845	20,1
2	ME İM	29.028	18,3
3	DG İÇ	28.669	18,1
4	OA İM	25.330	16,0
5	AD İM	13.311	8,4
En Az	ME BK	1.235	0,8

Tablo 14. Doğu-Güneydoğu Bölgesi Anadolu İlçe Merkezlerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelinen Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	DG BK	38.269	30,2
2	DG İM	27.691	21,8
3	ME İM	11.046	8,7
4	ME İÇ	10.971	8,6
5	AD İÇ	8.031	6,3
En Az	KD BK	1.039	0,8

Tablo 15. Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi Bucak ve Köylerine Gelenler

Göç Derecesi	Gelinen Yer	Geçiş Sayısı	Geçiş Yüzdesi
1	DG İÇ	22.135	20,7
2	DG İM	17.968	16,8
3	ME İM	10.972	10,2
4	ME BK	9.196	8,6
5	AD BK	8.321	7,8
En Az	KD İM	1.301	1,2

Doğrudan geçiş olasılıkları matrisini gözlemleyerek, göçmenlerin ilk beş sırada ve son sırada varış yeri olarak tercih ettikleri yerleri Tablo 16-30’daki gibi belirlenmiştir:

Tablo 16. Orta Anadolu Bölgesi İl Merkezlerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi*	Olasılığı
1	ME İM	85.003	27,7	0,02438
2	OA İÇ	40.883	13,3	0,01172
3	OA BK	33.831	11,0	0,00970
4	AD İM	31.160	10,2	0,00894
5	ME İÇ	27.217	8,9	0,00781
En Az	DG BK	5.004	1,6	0,00143

* Merkez dışına göç eden nüfus içindeki yüzde.

Tablo 17. Orta Anadolu Bölgesi İlçe Merkezlerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	ME İM	68.148	28,5	0,03729
2	OA İM	62.999	26,3	0,03448
3	OA BK	27.784	11,6	0,01520
4	ME İÇ	22.817	9,5	0,01249
5	AD İÇ	10.899	4,6	0,00596
En Az	DG BK	2.667	1,1	0,00146

Tablo 18. Orta Anadolu Bölgesi Bucak ve Köylerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	OA İM	79.444	33,6	0,01751
2	OA İÇ	54.303	22,9	0,01197
3	ME İM	40.179	17,0	0,00885
4	ME BK	13.426	5,7	0,00296
5	AD BK	9.936	4,2	0,00219
En Az	KD İM	1.157	0,4	0,00026

Tablo 19. Karadeniz Bölgesi İl Merkezlerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	ME İM	47.706	36,7	0,05575
2	OA İM	18.095	13,9	0,02115
3	KD BK	17.323	13,3	0,02024
4	KD İÇ	13.796	10,6	0,01612
5	ME İÇ	6.588	5,1	0,00770
En Az	KD İM	1.054	0,8	0,00123

Tablo 20. Karadeniz Bölgesi İlçe Merkezlerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	ME İM	79.587	43,0	0,06738
2	KD BK	21.718	11,7	0,01838
3	OA İM	18.096	9,8	0,01532
4	KD İM	16.922	9,1	0,01432
5	ME İÇ	16.478	8,9	0,01395
En Az	AD BK	1.371	0,7	0,00116

Tablo 21. Karadeniz Bölgesi Bucak ve Köylerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	ME İM	57.522	32,7	0,01402
2	KD İÇ	35.606	20,2	0,00868
3	KD İM	23.344	13,3	0,00569
4	ME BK	21.421	12,2	0,00522
5	ME İÇ	9.009	5,1	0,00220
En Az	AD İÇ	893	0,5	0,00022

Tablo 22. Orta Anadolu Bölgesi İl Merkezlerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	ME İÇ	110.894	28,9	0,01687
2	OA İM	51.791	13,5	0,00788
3	ME BK	51.766	13,5	0,00788
4	AD İM	29.333	7,6	0,00446
5	DG İM	29.028	7,6	0,00442
En Az	AD BK	7.027	1,8	0,00107

Tablo 23. Marmara-Ege Bölgesi İlçe Merkezlerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	ME İM	113.795	37,7	0,04611
2	ME BK	50.693	16,8	0,02053
3	OA İM	32.885	10,9	0,01333
4	OA İÇ	14.997	5,0	0,00608
5	KD İÇ	14.341	4,8	0,00581
En Az	KD İM	4.530	1,5	0,00183

Tablo 24. Marmara-Ege Bölgesi Bucak ve Köylerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	ME İM	165.894	55,7	0,03735
2	ME İÇ	76.238	25,6	0,01717
3	KD BK	12.892	4,3	0,00290
4	OA BK	11.056	3,7	0,00249
5	DG BK	9.196	3,1	0,00207
En Az	KD İM	823	0,3	0,00019

Tablo 25. Akdeniz Bölgesi İl Merkezlerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	ME İM	33.593	23,0	0,01641
2	AD BK	21.232	14,6	0,01037
3	AD İÇ	20.863	14,3	0,01019
4	OA İÇ	20.724	14,2	0,01013
5	DG İM	13.311	9,1	0,00650
En Az	KD BK	1.575	1,1	0,00077

Tablo 26. Akdeniz Bölgesi İlçe Merkezlerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	AD İM	36.493	25,1	0,02508
2	AD BK	24.815	17,0	0,01706
3	ME İM	24.801	17,0	0,01705
4	OA İM	13.620	9,3	0,00936
5	ME İÇ	11.082	7,6	0,00762
En Az	KD İM	1.136	0,8	0,00078

Tablo 27. Akdeniz Bölgesi Bucak ve Köylerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	AD İÇ	45.370	35,4	0,01271
2	AD İM	38.715	30,2	0,01085
3	DG BK	8.321	6,5	0,00233
4	ME BK	7.881	6,1	0,00221
5	ME İM	7.023	5,5	0,00197
En Az	KD İM	346	0,3	0,00010

Tablo 28. Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi İl Merkezlerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	ME İM	70.519	30,2	0,04368
2	AD İM	32.940	14,1	0,02040
3	OA İM	29.807	12,8	0,01846
4	DG İÇ	27.691	11,9	0,01715
5	DG BK	17.968	7,7	0,01113
En Az	KD BK	2.625	1,1	0,00163

Tablo 29. Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi İlçe Merkezlerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	ME İM	62.202	27,3	0,04282
2	DG İM	28.669	12,6	0,01973
3	ME İÇ	22.426	9,9	0,01544
4	DG BK	22.135	9,7	0,01524
5	OA İM	21.661	9,5	0,01491
En Az	KD İM	1.522	0,7	0,00105

Tablo 30. Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi Bucak ve Köylerinden Gidenler

Göç Derecesi	Gidilen Yer	G e ç i ş		
		Sayısı	Yüzdesi	Olasılığı
1	ME İM	45.165	19,8	0,01013
2	DG İÇ	38.269	16,8	0,00858
3	DG İM	31.845	13,9	0,00714
4	ME BK	26.514	11,6	0,00595
5	AD BK	21.140	9,3	0,00474
En Az	KD İM	820	0,4	0,00018

1980-1985 dönemindeki “Daimî İkametgâha Göre İç Göçler”den elde edilen bir diğer bilgi, 1985 yılındaki ülkemiz nüfusunun daimî ikâmetgâh açısından durumlara göre dağılımıdır :

Durum : OA İM OA İÇ OA BK KD İM KD İÇ KD BK ME İM ME İÇ
Nüfus Oranı : 0,07912 0,04146 0,10296 0,01942 0,02680 0,09310 0,14914 0,05600

Durum : ME BK AD İM AD İÇ AD BK DG İM DG İÇ DG BK
Nüfus Oranı : 0,10079 0,04645 0,03301 0,08099 0,03663 0,03294 0,10117.

Eğer koşullar aynı kalsaydı, yani durumlar arası daimî ikâmetgâha göre göç örgüsü böyle devam etseydi, nüfusun daimî ikâmetgâha göre dağılımı aşağıdaki gibi olurdu :

Durum : OA İM OA İÇ OA BK KD İM KD İÇ KD BK ME İM ME İÇ
Nüfus Oranı : 0,09126 0,02866 0,05998 0,01353 0,01562 0,05899 0,29827 0,07673

Durum : ME BK AD İM AD İÇ AD BK DG İM DG İÇ DG BK
Nüfus Oranı : 0,08534 0,07494 0,03479 0,07619 0,02575 0,01614 0,04381.

1985 yılındaki dağılımla bu son limit dağılım karşılaştırıldığında, uzun dönemde il merkezlerinden sırasıyla Marmara-Ege, Akdeniz ve Orta Anadolu bölgelerindekilerin nüfus oranının artacağı, ilçe merkezlerinden Marmara-Ege ve Akdeniz bölgelerindekilerin nüfus oranının artacağı, bucak ve köylerden ise tüm bölgelerdekilerin nüfus oranının azalacağı görülmektedir. Limit dağılımda göze çarpan bir diğer durum, Marmara-Ege Bölgesi’nin il merkezlerinin ülke nüfusunun % 30’ a yaklaşan (% 29,8) bir kısmının daimî ikâmetgâhı olacağıdır. Yine bölge temelinde bakıldığında Marmara-Ege Bölgesi’nin nüfusunun oransal olarak % 15,4’ün üzerinde artarak tüm yerleşim merkezlerinde nüfusumuzun % 46’sını aşan bir kısmının, Akdeniz Bölgesi’nin nüfusunun % 2,5’in biraz üzerinde artarak nüfusumuzun % 18,5’i aşan bir kısmının, Orta Anadolu Bölgesi’nin % 4,3’den fazla azalarak nüfusumuzun % 18’inin, Karadeniz Bölgesi’nin % 5,1’den fazla azalarak nüfusumuzun % 8,8’inin, Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nin %

8,5'den fazla azalarak nüfusumuzun % 17'sini aşan bir kısmının daimî ikâmetgâhı olacağı görülüyor. Nüfus kaybında Doğu-Güneydoğu Anadolu ilk sırada olup, 1985'deki nüfusuyla karşılaştırıldığında, uzun dönemde nüfusunun % 49,8'ini aşan bir kısmını kaybediyor.

III. ÜLKE GENELİNDE İL MERKEZİ, İLÇE MERKEZİ İLE BUCAK VE KÖY ARASINDAKİ DAİMİ İKÂMETGAHA GÖRE GÖÇLER

Bir anlamda, yerleşim merkezleri, yani il merkezi, ilçe merkezi ile bucak ve köyler arasındaki daimî ikâmetgâha göre göçler ülkemizdeki kentleşme olgusunu daha yakından tanımamıza yardımcı olur. 1980-1985 dönemindeki "Daimî İkâmetgâha Göre İç Göçler"den sözkonusu yerleşim merkezleri arasındaki geçiş sayıları ve bu geçiş sayılarından elde edilmiş geçiş olasılıkları matrisi aşağıda verilmiştir :

Geçiş Sayıları:

	İM	İÇ	BK
İM	13.943.810	377.710	255.160
İÇ	643.517	7.504.982	235.566
BK	542.838	317.585	20.250.530

Geçiş Matrisi :

$$P = \begin{bmatrix} 0,95659 & 0,02591 & 0,01750 \\ 0,07675 & 0,89515 & 0,02810 \\ 0,02571 & 0,01505 & 0,95924 \end{bmatrix}$$

1980-1985 dönemindeki "Daimî İkâmetgâha Göre İç Göçler"den elde edilen yerleşim merkezlerine göre 1985'deki nüfus dağılımı aşağıda verilmiştir :

Yerleşim Merkezi :	İM	İÇ	BK
Nüfus Oranı :	0,33075	0,19024	0,47901.

Koşulların aynı kalması durumunda, yani böyle bir göç örgüsünde yerleşim merkezlerine göre daimî ikâmetgâh bakımından uzun dönemde nüfus dağılımının aşağıdaki biçimde olması beklenir :

Yerleşim Merkezi :	İM	İÇ	BK
Nüfus Oranı :	0,49796	0,17062	0,33142.

1985'deki dağılım ve limit dağılım karşılaştırıldığında, uzun dönemde il merkezlerinin daimî ikâmetgâh bakımından çekiciliğini koruyarak ülke nüfusunun yaklaşık yarısına ulaşacağı, ilçe merkezlerinin nüfusunun % 2'ye yaklaşan bir oranda azalacağı, bucak ve köylerinse nüfusunun üçte bire yaklaşan bir oranını (% 30,8, ülke genelinin % 14,8'e ulaşan bir kısmını) kaybederek ülke nüfusunun yaklaşık üçte birinin daimî ikâmetgâhı durumuna dönüşeceği görülüyor. Kentleşme açısından bakıldığında bu sonuç, pek sağlıklı olmasa da eğer ilçe merkezleri de kent olarak görülürse uzun dönemde ülke nüfusunun üçte ikisini aşan (% 66,9) bir kısmının kentsel yerleşim birimlerini daimî ikâmetgâh olarak seçeceğini söyleyebiliriz. Limit dağılımdan ayrıca il merkezinden ayrılan bir kişinin il merkezine ilk geri dönüşünü ortalama yaklaşık 10 yıl sonra, ilçe merkezinden ayrılan bir kişinin ilçe merkezine ilk geri dönüşünü 29,3 yıl sonra ve bucak ve köyden ayrılan bir kişinin bucak ve köye ilk geri dönüşünü 15,1 yıl sonra yapacağı bilgisini de elde ediyoruz.

IV. DİĞER SONUÇLAR

Önceki kesimlerde verilen tablolar dikkatle incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılır: bir geliş yeri olarak il merkezleri ele alındığında, tüm bölgelerde il merkezlerini ilk sırada seçenler o bölgelerin bucak ve köylerinden göç edenler olmaktadır. Aynı açıdan ilçe merkezleri incelendiğinde, Marmara-Ege Bölgesi dışında tüm bölgelerde ilçe merkezlerini ilk sırada seçenler yine o bölgelerin bucak ve köylerinden göç edenler olmaktadır. Marmara-Ege Bölgesi'ndeki ilçe merkezlerini en fazla tercih edenler, aynı

Türkiye’de 1980-1985 Dönemi Bölgelerin İl Merkezi, İlçe Merkezi İle Bucak Ve Köyler Bakımından Daimi İkametgaha Göre İç Göçler

bölgenin il merkezlerinden göç edenlerdir. Geliş yeri olarak bucak ve köylere gelince, Marmara-Ege Bölgesi ile Orta

Anadolu Bölgesi’nde o bölgelerin il merkezleri ilk sırada yer alırken diğer bölgelerde ise o bölgelerin ilçe merkezleri ilk sıraya yerleşmektedir (Bkz Tablo 1-15).

Variş yeri (gidilen yer) olarak il merkezleri incelendiğinde, Akdeniz Bölgesi’nin ilçe merkezleriyle Akdeniz ve Orta Anadolu Bölgesi’nin bucak ve köyleri dışında, tüm bölgelerin tüm yerleşim merkezlerinden en fazla göç, Marmara-Ege Bölgesi’nin il merkezlerine olmaktadır. Üstelik, bulunduğu bölgenin yerleşim yeri dışına göç edenler en az % 19,8 olasılıkla Marmara-Ege Bölgesi’nin il merkezlerini seçmektedir. Bu olasılık Marmara-Ege Bölgesi’nin ilçe merkezlerinden göç edenlerde % 55,7’ye kadar çıkmaktadır. Bu bulguya ek olarak, Doğu-Güneydoğu il merkezleri dışında tüm bölgelerin yerleşim merkezlerinde öncelikle bölge içi göçler ilk üç sırada yer almaktadır. Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi il merkezlerinde ise, sonraki iki sırayı Akdeniz ve Orta Anadolu bölgelerinin il merkezleri almaktadır.

Bölge içi göçleri tüm bölgelerin yerleşim merkezi türleri arasındaki göçlerle karşılaştırmak için, her bir bölge içindeki yerleşim merkezleri arasındaki göç sayılarıyla bu sayıların ülke içindeki yerleşim merkezleri arasındaki göç sayılarına oranı aşağıda verilmiştir :

Bölge	:	OA	KD	ME	AD	DG
Geçiş Sayısı	:	299.244	128.709	569.240	187.488	166.577
Göç Oranı (%)	:	8,9	3,8	16,9	5,6	4,9.

Dolayısıyla bölge içi göçlerin toplam sayısı 1.351.258 olup, bu göçler ülke içindeki yerleşim merkezleri arasındaki toplam göçün (3.365.986), % 40,1’ini oluşturmakta, bölgelerin dışına yapılan göçler ise 2.014.728 sayısı ile % 59,9’una ulaşmaktadır. Bölge dışına yapılan göçlerin dağılımı da aşağıdaki gibi belirlenmiştir :

Bölge	:	OA	KD	ME	AD	DG
Geçiş Sayısı	:	483.545	362.141	414.068	232.375	522.599
Göç Oranı (%)	:	14,4	10,9	12,3	6,9	15,5.

Bu iki dağılımdan da görüldüğü gibi, Marmara-Ege Bölgesi bölge içi göçler bakımından, Doğu-Güneydoğu Anadolu Bölgesi de bölge dışına olan göçler bakımından ülkemizin en hareketli bölgesidir. Bölgelere gelenler açısından bakıldığında aşağıdaki dağılım elde edilmiştir :

Bölge	:	OA	KD	ME	AD	DG
Geçiş Sayısı	:	381.976	188.620	900.786	317.250	226.096
Göç Oranı (%)	:	11,3	5,6	26,8	9,4	6,7.

-16-

Dolayısıyla bölgelerin net göç değerleri aşağıdaki biçimde gerçekleşmiştir :

Bölge	:	OA	KD	ME	AD	DG
Net Göç	:	-101.569	-173.521	486.718	84.875	-296.503.

Bu net göç değerlerine göre Marmara-Ege ve Akdeniz bölgeleri göç alan ve diğer bölgeler göç veren durumundadır.

Daha ayrıntılı bir biçimde 1980-1985 döneminde bölge-yerleşim merkezlerinin net göç değerleri aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir :

Durum	:	OA İM	OA İÇ	OA BK	KD İM	KD İÇ	KD BK	ME İM	ME İÇ
Net Göç	:	62.399	-64.234	-99.734	-39.669	-72.489	-61.363	517.358	48.605

Durum	:	ME BK	AD İM	AD İÇ	AD BK	DG İM	DG İÇ	DG BK
Net Göç	:	-79.245	87.403	4.855	-7.413	-74.816	-100.555	-121.123.

Bu değerlerden de görüldüğü gibi, Marmara-Ege ve Akdeniz bölgelerinin il ve ilçe merkezleriyle Orta Anadolu Bölgesi'nin il merkezleri dışında tüm bölgelerin yerleşim merkezleri göç verir durumdadır.

“Daimî İkâmetgâha Göçler”den bu çalışmada daha verilebilecek birçok bilgi vardır. Sözgelimi, beşer yıllık dönemlere göre bölge/yerleşim merkezleri nüfus oranları tahmini bunlardan biridir. Ancak bu ve benzer noktalardaki açılımlar başka bir çalışmanın konusu olarak incelenebileceğinden bu çalışmanın kapsamı dışında kalmaktadır.

KAYNAKLAR

- ÇELEBİOĞLU, S., (1988, Doktora Tezi, Gazi Üni., Fen Bil. Ens.), *Markov Zincirlerinde Durum Tahmini ve İç Göçe Uygulaması*
- ÇELEBİOĞLU, S., (1991), “*Nedensel Matrisler ve İç Göçler*”, Gazi Üni. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(1-2), 153-161.
- ÇELEBİOĞLU, S. ve Bal, H., (1995), “Sürekli Parametrelili Sabit Nedensel Markov Zincirleri ve İç Göçe Uygulanışı”, Gazi Üni. Fen-Edebiyat Fak. Fen Bilimleri Dergisi, 5, 105-118.
- ÇELEBİOĞLU, S., (1997), “İç Göçlerin Markov Zincirleriyle Modellenmesi Üzerine”, Araştırma Sempozyumu '97 Bildirileri, T.C. Başbakanlık D.İ.E., 120-124.
- PLANE, D. A. ve Rogerson, P. A. (1986), “Dynamic Flow Modelling with Interregional Dependency Effects : An Application to Structural Change in the U.S. Migration System”, *Demography*, 23 (1), 91-104.
- PRICE, C. A., (1973), “Migration as a Means of Achieving Population Targets”, Seminar on Demographic Research in Relation to Population Growth Targets, 1974 World Population Year, Committee for International Coordination of National Research in Demography, Cired.
- Daimi İkametgaha Göre İç Göçler, T.C. Başbakanlık D.İ.E., 1985.

The Internal Migration By The Permanent Residence Among The Regions in Turkey in View Of Centers of Province, District and Subdistrict and Villages, in The Period 1980-1985

ABSTRACT

In the last years, especially after 1985, there is nearly an “intensified” internal migration fact in Turkey. For this reason, the period 1980-1985 can be seen as a “last natural period” for the present. The aim of this study is to bring some knowledges included in “Internal Migration by Permanent Residence” of D.İ.E. into the open. In this study, Turkey is divided into five regions, and simultaneously each region is separated as centers of provinces, centers of districts and subdistricts and villages. The migrations among the states, the regions-kinds of centers of population are taken up

comparatively in respect of origins and destinations of migrators. And furthermore, taking the advantage of concept of Markov chains in which the multiregional demography uses the long-run distribution into states of Turkey's population is estimated. In addition, under the expectation to use for the future studies, it is also given place to the frequencies of transitions among the states, net migrations, the migrations into the regions and outside the regions. At the same time, the migrations among the kinds of centers of population are included as well, as a means of understanding the urbanization in Turkey.

Key Words: *Internal migration by permanent residence, Net migration, Markov chain*